

Ukrayna Savaşı'nın Gölgesinde Avrupa Birliği'nin 2022 Karnesi - Sinem Akgül Açıkmeşe

Avrupa

Birliği (AB), Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'yı işgalinin ardından, neredeyse tüm enerjisini arka bahçesindeki bu savaşta Ukrayna'ya verilecek destek, Rusya'ya uygulanacak yaptırımlar ile savaşın yarattığı enerji, gıda, ekonomi ve güvenlik krizlerine yöneltti. İklim krizi ve yeşil dönüşüm, Çin tehdidi, Balkan genişlemesi, dijitalleşme gibi konular AB'nin gündeminde yer almaya devam etseler de Ukrayna savaşının etkileri ve Rusya tehdidi ile mücadele üye devletlerin yanı sıra AB bürokrasisini de yıl boyunca meşgul etti.

Savaşın

başlamasıyla birlikte Ukrayna'ya sağlanacak siyasi ve ekonomik destek ile insani yardım AB'nin temel meselelerinden birine dönüştü. Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen'in 27 Şubat'ta dile getirdiği "[Ukrayna bizden biridir ve Ukrayna'yı AB içinde istiyoruz](#)" söylemi Birliğin bürokratik duruşunu da ortaya koyuyordu. AB, savaşın başından itibaren bugüne kadar başka hiçbir dış politika örneğinde görülmediği ölçüde bir kararlılıkla tüm imkanlarını Ukrayna için seferber etti.

Ekonomik

olarak bakıldığında, AB, bugüne kadar "makro-finansal yardım, bütçe desteği, acil yardım, kriz yönetimi ve insani yardım" kapsamında Ukrayna'ya 19,7 milyar Avro

tahsis etti. Bu rakamın 485 milyonu gıda, su, sağlık, barınma ve insanların temel ihtiyaçları için savaştan kaçıp çeşitli Avrupa ülkelerine sığınan Ukrayna halkı için ayrıldı. AB tarihinde ilk defa aktifleştirilen geçici koruma statüsü sayesinde Ukraynalılar, AB ülkelerinde oturma ve çalışma izni alabildi, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalandı.

Ekonomik

ve insani desteğe ek olarak, AB güvenlik/savunma alanında da Ukrayna'nın yanında yer aldı. Özerk savunma kapasitesi geliştirme konusunda uzun yıllardır sorunlar yaşayan ve askerî açıdan yeterliği sorgulanan AB, kurumsal seviyede Ukrayna'ya doğrudan askeri yardım yapamasa da elindeki sınırlı imkanlarla silah alımları için mali destek sağlama kararı aldı. Kırım'ın işgali ya da Rusya'nın herhangi başka bir hamlesinde bu tür bir hamleye daha önce cesaret edemeyen Birliğin, özellikle Avrupa Barış Aracı (*European Peace Facility*) aracılığıyla ölümcül silahlarla ilgili fon sağlaması AB açısından bir ilk. Bu kapsamda AB, bugüne kadar yedi aşamada (28 Şubat, 23 Mart, 13 Nisan, 23 Mayıs, 21 Temmuz, 17

Ekim, 14 Kasım), büyük çoğunluğu üye devletlerce sağlanacak ölümcül silahların ikmali için kullanılacak şekilde Ukrayna Silahlı Kuvvetlerine 3 milyar Avro'nun üzerinde destek verdi.

Bu

fonların ötesinde, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası kapsamında Ukrayna Silahlı Kuvvetlerinin güçlendirilmesi amacıyla bir operasyon başlatılması ise daha doğrudan askeri desteğin göstergesi oldu. 17 Ekim'de [alınan](#) ve 14 Kasım'da [detaylandırılan](#) kararlar, Ukrayna

Silahlı Kuvvetlerine mensup 15.000 askeri personelin biri Polonya, diğeri Almanya'daki iki merkezde eğitimi amacıyla [AB Askeri Yardım Misyonu](#)

(*European Union Military Assistance Mission-EUMAM*) hayata geçirildi.

AB'nin

bu savaşta Ukrayna'nın yanında olduğunu ve bu ülkenin Avrupalılığını teyit eden en önemli gelişme ise, 28 Şubat'taki üyelik başvurusuna olumlu cevap verilerek, [23-24 Haziran'da gerçekleşen Zirvede](#)

Ukrayna ve Moldova'ya adaylık statüsü tanınması oldu. İstisnai şartlar altında kabul edilen bu adaylık statüsünün, savaş öncesi dönemde imkânsız görüldüğünü hatırlamak gerekir. Zira, Ukrayna daha AB ortaklık anlaşmasının gereklerini, özellikle

de yolsuzluk ve hukukun üstünlüğü gibi konulardaki yükümlülüklerini yerine getirmemişti ve zaten AB de üyelik süreciyle Rusya'yı doğrudan karşısına almayı istemiyordu. Dolayısıyla, Ukrayna için Komisyon tarafından geliştirilen hızlı değerlendirme süreci ve adaylık ilanı 2022'nin en öngörülemez, en şaşırtıcı gelişmeleri arasında sayılmalıdır.

Tüm

bu unsurlarla Ukrayna'nın yanında yer alan AB, Rusya'a karşı ekonomik silahlarını

da devreye sokarak, 2022'de Rusya'ya yönelik toplam [dokuz yaptırım paketi](#)

uygulamaya koydu. Bu yaptırımlar Rus ekonomisine zarar vererek, Rusya'nın savaşı finanse etmesini engellemeyi ve savaşın sorumluluğunu taşıyan Rusya'nın siyasi elitleri ve yöneticilerine yönelik bireysel tedbirler uygulamayı içeriyor.

Bu çerçevede örneğin, Putin ve Lavrov da dahil olmak üzere Rus yöneticilerin ve oligarkların AB'deki malvarlıklarına el konularak, toplam 1.386 kişi ve 171

kuruluş için seyahat yasağı getirildi. Rusya'nın propaganda ve dezenformasyon faaliyetlerini engellemek üzere Sputnik, Russia Today ve benzeri çok sayıda medya organının AB ülkelerindeki yayınları durduruldu. Tüm Rus bankalarının Swift sistemi aracılığıyla yapılan uluslararası para transferleri engellendi ve Rus Merkez Bankası'nın üye ülkelerin ilgili kamu ve özel bankalarındaki varlıkları donduruldu. Bankacılık sistemi üzerindeki bu tedbirlere ek olarak, Rusya-Avrupa arasındaki mal ticareti (Rus halkına zarar vermemek amacıyla sağlık, gıda ve tarım sektörü dışarda bırakılarak) ve hizmet ticareti büyük ölçüde sekteye uğratıldı. Hizmet sektöründe örneğin AB hava sahası ve havalimanları Rus menşeli her tür hava ulaşım aracına kapatıldı.

Öte

yandan özellikle artan enerji fiyatları yüzünden kışı sert geçiren AB ülkeleri açısından 2022'deki en temel tartışma, enerji kaynakları arzı konusunda Rusya'ya bağımlılığın nasıl azaltılacağı ve bu alanda Rusya'ya uygulanacak yaptırımlar konusunda gerçekleşti. Rusya'nın çeşitli manevraları ve özellikle Kuzey Akım'daki gaz akışının zaman zaman azaltılması ya da kesilmesi ile AB'ye boru hatlarıyla taşınan doğal gaz arzında kayda değer bir eksilme yaşandı. AB Komisyonu

tarafından hazırlanan bir [rapora](#) göre, Rusya

Federasyonu 2021'de boru hatları üzerinden AB'nin doğal gaz ihtiyacının %41'ini karşılarken, bu oran Eylül 2022'de %9'a kadar geriledi. Bu eksikliğini gidermek üzere alternatif arayışlara giren AB, %32'lik oranda gaz ithalatına denk gelecek şekilde Norveç ve ABD kaynaklı ek LNG tedarik etti.

AB

ayrıca Rusya'dan deniz yoluyla ham petrol ithalatına da yasak getirerek, Rus petrolünün yaklaşık %90'ının Avrupa'ya girişini engelledi. Fakat bu sınırlama ancak

Aralık 2022'den itibaren geçerli hale getirildiğinden, yıl boyunca başta Almanya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi Rusya'dan alımlara devam ederek, Rus

ekonomisine destek olmaya devam ettiler. Ayrıca, boru hatları üzerinden taşınan petrol konusunda halen herhangi bir sınırlama yok. Doğal gaza alternatif olarak düşünülen LNG hem pahalıdır hem de depolanmasında sorunlar yaşanmaktadır.

Tüm

bu sınırlılıklara rağmen, Avrupa'nın Rusya'ya enerji bağımlılığı 2022'de görece azaltılmışsa da Birlik, 2023'e de enerji kaynakları ve yollarının çeşitlendirilmesi tartışmasıyla girdi.

Rusya'nın

Ukrayna'yı işgaliyle birlikte AB'yi meşgul eden konulardan bir diğeri de gıda güvenliği meselesi oldu. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

tarafından belirlenen [gıda fiyatları endeksi](#)

2021 yılındaki 125,7 puandan, 2022 yılında 143,7 puana yükseldi. Bu yükseliş eğiliminin belirleyicileri arasında en az pandemi ve iklim krizi kadar Rusya-Ukrayna

Savaşı da bulunuyor. [Dünya Gıda](#)

[Programı](#)

verilerine göre, savaşın etkisiyle de oluşan bu gıda fiyatları nedeniyle halen dünya çapında 47 milyon insanın açlıkla mücadele ettiği tahmin ediliyor.

Ukrayna'nın ayçiçek yağı ihracatında dünya lideri ve buğday ihracatında dünya beşincisi olduğu ile özellikle Afrika ve Orta Doğu'daki pek çok ülkenin

Ukrayna'dan tahıl ithalatına bağımlılıkları göz önünde bulundurulduğunda,

Ukrayna'nın Karadeniz limanlarının Rusya tarafından ablukaya alınmasının etkisi daha net anlaşılabilir. AB, Temmuz 2022'deki Tahıl Koridoru Anlaşması'na kadar

Ukrayna

ile [karayolları](#) üzerinden ticaret

kanallarının açık tutulmasına çaba göstererek ve az gelişmiş ülkeleri sübvansedecek girişimlerle savaştan dolayı etkilenen Afrika ve Orta Doğu ülkelerine destek olmaya çalıştı.

2023'te

de savaşın daha da derinleştireceği gıda güvensizliği ile Avrupa çapında sadece hane halklarını değil sınıai üretimi de olumsuz etkileyen enerji krizinin AB'nin gündeminde yer alacağı açık. Enerji ve gıda fiyatlarındaki yükseliş, AB genelindeki enflasyonu tetikleyip, halkın alım gücünü düşürdükçe, 2022'den 2023'e bir de ekonomik krizle mücadele devredildi.

Sonuç

olarak, 2022 Avrupa için Ukrayna krizinin gölgesinde geçti. Komisyon Başkanı Ursula von der Leyen'in 14 Eylül'deki [Birliğin Durumu](#) konuşmasında kurduğu şu cümle, yan etkileri itibarıyla Rusya-Ukrayna Savaşının AB için ne kadar öncelikli olduğunu gözler önüne seriyordu: "Bu savaş sadece Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik savaşı değildir. Bu savaş, enerjimize, ekonomimize, değerlerimize ve geleceğimize yönelik bir savaştır."

Her

ne kadar Komisyonun açıkladığı [2023 Çalışma Programı](#)

-yeşil mutabakat, dijital çağa uyum, işleyen bir ekonomi, güçlü dış politika, demokrasi ve Avrupa değerlerinin yayılması gibi- çok iddialı hedefler içerse de savaşın yansımaları AB'nin 2023'teki başlıca kaygısı olmaya devam edecek. Savaşın her an AB ülkelerine sıçraması olasılığı ve Avrupa'nın arka bahçesi gördüğü

Ukrayna'ya çok yönlü destek verilmesine dair vicdani duruş, başka herhangi bir konunun 2023'te ana gündem maddesi olmasına doğal olarak izin vermeyecek.

Prof. Dr. Sinem Akgül Açıkmeşe, Kadirhas Üniversitesi

Prof. Dr. Sinem Akgül Açıkmeşe, Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2011'den bu yana öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun

olduktan sonra, yüksek lisans derecelerini Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları-Uluslararası İlişkiler programından ve Jean Monnet bursiyeri olarak London School of Economics'ten Avrupa Çalışmaları alanında aldı. TÜBA bursiyeri olarak Ankara Üniversitesi'nin Avrupa Birliği-Uluslararası İlişkiler programından doktora derecesine hak kazandı (2008). London School of Economics'te misafir doktora öğrencisi, University of California-San Diego'da ve Stellenbosch Üniversitesi'nde misafir araştırmacı, Harvard Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi (2017) olarak bulundu. Prof. Dr. Açıkmеше, International Studies Association'ın (ISA) Yönetim Konseyi üyesi (2018-2020), UİK Derneği'nin Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Sekreteri, European Review of International Studies dergisinin alan editörüdür. AB'nin Erasmus+, Marie Curie ve Jean Monnet programları kapsamında araştırma projeleri yürüten ve uluslararası-ulusal bilimsel dergiler ile kitaplarda makaleleri yayınlanan Prof. Açıkmеше'nin akademik ilgi alanları arasında Güvenlik Çalışmaları, Avrupa bütünleşmesi ve güvenliği ile AB-Türkiye ilişkileri bulunmaktadır. Prof. Açıkmеше, Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümü bünyesinde, "Avrupa Birliği'nde Hibrit Tehditler" konusunda Avrupa Komisyonu Jean Monnet Kürsüsü projesini yürütmektedir.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

"The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

Bu yazıya atıf için: Sinem Akgül Açıkmеше, "Ukrayna Savaşı'nın Gölgesinde Avrupa Birliği'nin 2022 Karnesi" Panorama, Çevrimiçi Yayın, 19 Ocak 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/01/19/sa-3/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.